

НЕДОВІРА ІНШИМ ЯК ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

На даний момент в психологічній літературі не існує єдиної концепції самореалізації особистості, а також єдиного підходу щодо визначення цього поняття. Деякі дослідники продовжують вважати самореалізацію явищем, яке природно детерміноване та обумовлює індивіда актуалізувати свої потенціальні можливості. Інша точка зору стосовно питань самореалізації виходить з того, що домінуючим фактором в реалізації особистості свого потенціалу виступають не природні задатки людини самі по собі, а сформовані зовнішньою середою особистісні якості, цінності, настанови, які виступають як продукти соціалізації та становлення особистості. Деякі автори вважають, що людина може самореалізуватися, як унікальна цілісна особистість тільки завдяки взаємодії з іншими (Селезньова О.В).

На нашу думку, якщо розглядати умовою самореалізації особистості взаємодію з іншими людьми, міжособистісна довіра, як соціально-психологічне явище, виступає в якості сполучної ланки, що регулює відносини між індивідом та соціумом, інтегрує досвід взаємодії з ним, орієнтує особистість в системі відносин, які сприяють розвитку суб'єкта, зберігають соціально-психологічний простір людини. Так, якщо людина довіряє іншим та вірить в те, що з допомогою інших вона спроможна досягти чогось значного, то людина має позитивне світосприйняття, може ефективно співпрацювати з іншими. Та навпаки, у особистості може бути сформована установка на недовіру іншим, завдяки якій людина зазнає труднощі у процесі взаємодії з іншими членами соціуму, постійно очікує небезпеку та негативне відношення до себе, має підозру – все це не сприяє повноцінному існуванню особистості в соціумі та повноцінній особистісній самореалізації. Таким чином, ми вважаємо, що недовіра іншим виступає в якості проблеми самореалізації особистості в умовах соціуму.

Процес формування довіри (недовіри) як соціально-психологічного феномену відбувається на протязі всього життя особистості і може трансформуватися в залежності від життєвих обставин та відношення особистості до них.

Так, в перші роки життя відбувається формування базисної (онтологічної) довіри або недовіри, яка залежить від якості одержуваної дитиною материнської турботи. Далі, у віці приблизно від 3 до 12 років на формування довіри (недовіри) великий вплив мають умови навколишнього середовища, в яких виховується дитина. В підлітковому віці відбувається остаточне формування довіри (недовіри) як соціально-психологічного феномену. Індивід прогнозує можливі наслідки взаємодії з оточуючими людьми завдяки знанням і уявленням про світ, людей та стосунків між ними, соціальним нормам та стереотипам, існуючим у суспільстві. На нашу думку, сформована в підлітковому віці довіра (недовіра) виступає надалі в формі диспозиції – особистість на основі власного досвіду самостійно вирішає, чи можна довіряти певним людям або ситуаціям, чи ні та діє (або утримується від дій) у відповідності з цим рішенням.

У процесі становлення та розвитку особистості система довірливих, або навпаки, недовірливих відносин зазнає змін, які, в свою чергу, призводять до змін у відношенні особистості до навколишнього середовища. До найбільш вагомих причин втрати здатності будувати довірливі відносини з іншими можемо віднести різноманітні життєві ситуації, в яких індивід може зустрітися з людською несправедливістю, обманом, образами. Існують ситуації, коли деякі люди можуть використовувати довірливе ставлення до них у своїх корисних цілях і тим самим нанести психологічну травму особистості у випадку використання довіри у своїх інтересах. Подібна ситуація може бути описана терміном "обманутої довіри". Обманута довіра може стати навчальним гірким досвідом, який може привести до розпачу, визивати досаду, гнів, жорстокість та привести до абсолютної недовіри по відношенню к іншим.

В дорослому житті кожна людина зустрічається з різними кризисними ситуаціями, які можуть підірвати ступінь довіри іншим (невдачі у особистому житті, проблеми на роботі, фінансові махінації та ін.). Людина, у якої сформована базисна довіра в ранньому дитинстві, яка протягом дитинства та підліткового віку створила позитивні диспозиції та конструкти стосовно навколишнього світу, при наявності кризисних ситуацій скоріше зберігає позитивне світосприйняття і в неї залишається схильність довіряти іншим. Людина, у якої переважає настанова недовіри до оточуючих, навпаки, при наявності негативних обставин кожного разу буде переконуватися в своїй позиції і, таким чином, закріплювати систему конструктів, в якій важливе місце посідає уявлення про те, що люди не заслуговують на довіру.

Таким чином, наявність адекватного та об'єктивно довірливого відношення до інших виступає елементом психологічного благополуччя індивіда в соціумі та сприяє реалізації особистісного потенціалу.